

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
In the Name of Allah, the Compassionate the Merciful

مهدویت در اندیشه اهل سنت

قنبر علی صمدی

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی، فراوری اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این رو، مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم، با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند، گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالندگی مراکز آموزشی و پژوهشی، در گرو نظام منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه، نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعه المصطفی علیه السلام العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیرایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون آموزشی و پژوهشی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

فهرست

پیشگفتار	۱۱
فصل اول: مفاهیم و کلیات	۱۵
مهدویت	۱۵
اندیشه	۲۶
اهل سنت	۲۷
نگرش‌های کلامی اهل سنت	۳۱
نگرش‌های فقهی اهل سنت	۳۴
فصل دوم: عقیده به مهدویت نزد اهل سنت	۳۷
جایگاه عقیده به مهدویت در نگرش اهل سنت	۳۷
وجوب عقیده به مهدویت از دیدگاه اهل سنت	۴۱
انکار عقیده به مهدویت از منظر عالمان اهل سنت	۴۵
تشکیک در عقیده به مهدویت و پاسخ به شبهات	۵۲
۱. ابن خزم اندلسی	۵۳
۲. عبدالرحمان بن خلدون	۵۴
دیدگاه ابن خلدون در باب مهدویت	۵۵
نقد و بررسی	۵۸
۳. رشیدرضا	۶۶
ادعاهای رشیدرضا	۶۷

- الف) نبود احادیث مهدویت در صحیحین ۶۷
- نقد و بررسی ۷۱
- ب) خرافاتی بودن عقیده به مهدویت ۸۱
- نقد و بررسی ۸۲
- ج) مفسده انگیز بودن عقیده به مهدویت ۸۶
- نقد و بررسی ۸۸
۴. احمد امین مصری ۸۹
- نقد و بررسی ۹۰
۵. ابن محمود قطری ۹۶
- نقد و بررسی ۱۰۱
۶. فرید وجدی ۱۰۸
- نقد و بررسی ۱۰۸
۷. اقبال لاهوری ۱۰۹
۸. عثمان الخمیس ۱۱۰
- فصل سوم: مهدویت در متون روایی اهل سنت ۱۱۳
- کثرت احادیث مهدویت ۱۱۴
- راویان احادیث مهدویت ۱۱۵
- صحت احادیث مهدویت ۱۱۹
- تواتر احادیث مهدویت ۱۲۵
- اعتراف عالمان اهل سنت به تواتر احادیث مهدویت ۱۲۸
- گونه‌های احادیث مهدویت ۱۳۷
- الف) احادیث عام ۱۳۸
۱. حدیث «ثقلین» ۱۳۸
- موارد صدور حدیث ۱۵۰
- مراد از «عترت» و «اهل بیت» ۱۵۲
- دلالت حدیث بر عصمت و مرجعیت دینی اهل بیت علیهم السلام ۱۵۴

- دلالـت حدیث بر جدانـا پذیری قرآن و اهل بیت علیهم السلام ۱۵۶
- دلالـت حدیث بر اثبات وجود امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ۱۵۸
۲. حدیث «اثنا عشر خلیفه» ۱۶۰
- اختلاف در الفاظ حدیث ۱۶۷
- ویژگی های دوازده خلیفه ۱۶۸
- سردرگمی علمای اهل سنت درباره مصادیق حدیث دوازده خلیفه ۱۷۱
- بررسی برخی دیدگاه ها درباره مصادیق حدیث دوازده خلیفه ۱۷۴
- دیدگاه یکم: دوازده نفر از خلفای بنی امیه ۱۷۴
- دیدگاه دوم: دوازده نفر از خلفای سده نخست ۱۷۹
- دیدگاه سوم: دوازده خلیفه دادگر در طول تاریخ ۱۸۱
- دیدگاه چهارم: دوازده خلیفه پس از مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ۱۸۴
- دیدگاه پنجم: دوازده خلیفه از اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله ۱۸۷
۳. حدیث «من مات بغیر امام» ۱۹۴
- مقصود از «امام» واجب الطاعة ۱۹۸
۴. حدیث «اهل بیتی امان لأمتی» ۲۰۱
۵. حدیث «مثل اهل بیتی مثل سفینه نوح» ۲۰۴
۶. حدیث «لا يزال هذا الأمر في قریش» ۲۰۷
- ب) احادیث خاص ۲۰۹
- فصل چهارم: مهدویت در نگارش های حدیثی اهل سنت ۲۱۱
- سیر تاریخی نگارش های حدیثی اهل سنت در باب مهدویت ۲۱۲
- نگارش های حدیثی مرتبط با مهدویت (کتب عام) ۲۱۴
- نگارش های حدیثی ویژه مهدویت (کتب خاص) ۲۳۵
- مؤلفان مشهور عرصه مهدویت در میان اهل سنت ۲۴۶
- فصل پنجم: ویژگی های فردی و شخصیتی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از دیدگاه اهل سنت ۲۵۵
۱. ولادت حضرت مهدی ۲۵۵
- دیدگاه غالب در میان اهل سنت ۲۵۶

- شهرت عقیده به مهدویت نوعی _____ ۲۶۰
- ولادت مهدی در گزارش عالمان اهل سنت _____ ۲۶۲
- زمان و مکان ولادت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف _____ ۲۷۹
۲. نام حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف _____ ۲۸۴
- مهدی، هم نام رسول خداست _____ ۲۸۴
۳. نسب حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف _____ ۲۸۷
- مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از فرزندان عبدالمطلب است _____ ۲۸۷
- مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از فرزندان عباس است _____ ۲۸۹
- مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف فرزند عبدالله است _____ ۲۹۴
- مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از اولاد پیامبر است _____ ۲۹۸
- مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از اهل بیت پیامبر است _____ ۲۹۹
- مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف فرزند فاطمه علیها السلام است _____ ۳۰۲
- مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از نسل حسن علیه السلام است _____ ۳۰۴
- مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از ذریه حسین علیه السلام است _____ ۳۰۸
- مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف فرزند امام حسن عسکری علیه السلام است _____ ۳۰۹
۴. شمایل حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف _____ ۳۱۱
۵. صفات حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف _____ ۳۱۴
- الف) خلیفه الله _____ ۳۱۵
- ب) وصی پیامبر صلی الله علیه و آله _____ ۳۱۶
- ج) مقتدای مسیح _____ ۳۱۸
- د) مطهر معصوم _____ ۳۲۱
۶. غیبت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف _____ ۳۲۶
- فصل ششم: ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از دیدگاه اهل سنت _____ ۳۳۷
- مفهوم ظهور _____ ۳۳۷
- حتمی بودن ظهور مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف _____ ۳۳۹
- محل ظهور مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف _____ ۳۴۳

تشکیل حکومت جهانی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ۳۵۰

کارویژه‌های حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ۳۵۱

الف) فتح شرق و غرب عالم ۳۵۳

ب) حاکمیت دین اسلام در جهان ۳۵۷

ج) گسترش عدالت در سراسر گیتی ۳۶۲

د) بخشش‌های کریمانه ۳۶۷

ه) فزونی ثروت و نعمت ۳۷۰

نتیجه‌گیری ۳۷۷

کتابنامه ۳۷۹

پیشگفتار

یکی از بنیادی‌ترین آموزه‌های اسلامی که ریشه در قرآن و سنت متواتر دارد، عقیده به مهدویت و ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه در آخر الزمان است. اعتقاد به مهدویت و ایمان به ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه، یک باور فراگیر اسلامی است که اختصاص به شیعه ندارد، بلکه علمای اهل سنت نیز ایمان به مهدی عجل الله تعالی فرجه را واجب می‌شمارند. از این رو، اصل این موضوع مورد اتفاق عموم مسلمانان بوده و علما و دانشمندان فرق مختلف اسلامی در این باره کتاب‌ها و رساله‌ها نوشته‌اند؛ تا آنجا که ده‌ها عنوان کتاب معتبر و مستقل درباره وجود مقدس حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه توسط علمای اهل سنت نگاشته شده که بیانگر اصالت مسأله مهدویت در اسلام و اجماعی بودن این عقیده در میان امت اسلامی است.

بررسی موضوع مهدویت از نگرگاه اهل سنت، بدین جهت بایسته است که عقیده به مهدویت به دلیل همگانی بودن آن در میان همه پیروان مذاهب اسلامی، یکی از مبانی فکری وحدت و هم‌گرایی اسلامی شمرده می‌شود؛ زیرا موضوع «مهدویت» جزء آموزه‌های اصیل اسلامی است که به دلیل اجماع پیروان مذاهب اسلامی در پذیرش آن، می‌تواند به عنوان یکی از

محورهای مشترک در تقریب مذاهب اسلامی، مورد توجه قرار گیرد.

از آنجایی که تکیه بر اصول و مشترکات دینی، مهم‌ترین پیش‌نیاز وحدت و هم‌گرایی اسلامی شمرده می‌شود، پرداختن به اشتراکات عقیدتی همچون عقیده به مهدویت، امری لازم و نیاز مبرم امروز جوامع اسلامی است؛ به ویژه در شرایط کنونی که آتش اختلافات مذهبی و دشمنی در میان پیروان مذاهب اسلامی در حال شعله‌ور شدن است، اهتمام به اشتراکات مذهبی، اهمیت مضاعف می‌یابد. به همین جهت، لزوم رویکرد تقریبی به مباحث دینی در میان پیروان مذاهب اسلامی، مورد تأکید عالمان دینی شیعه و سنی بوده و اندیشمندان و مصلحان دینی فریقین با تلاش‌های علمی و ثمربخش خویش، همواره نسبت به تقویت عوامل اتحاد میان پیروان مذاهب اسلامی، اهتمام ورزیده‌اند. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، این رویکرد مبارک با عنایت خاص بنیان‌گذار جمهوری اسلامی حضرت امام خمینی رحمه‌الله و پی‌گیری‌ها و اقدامات مؤثر مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای رحمته‌الله نسبت به تعمیق و توسعه وحدت و هم‌گرایی امت اسلامی، ابعاد وسیع‌تر و عمیق‌تری یافته است.

در این راستا، بایسته است مراکز دینی برای انجام رسالت اسلامی خویش، از ظرفیت‌های موجود در بحث مهدویت برای اشاعه اندیشه‌های اصیل اسلامی و تعمیق و گسترش اخوت دینی در میان مسلمانان حول موضوع مهدویت بهره‌گیرند و با انجام پژوهش‌های علمی و کاربردی، بنیان‌های فکری هم‌گرایی امت اسلامی را تحکیم بخشند. نوشتار حاضر گامی است در این راستا، تا با رویکرد علمی و اسنادی، موضوع مهدویت در اندیشه اهل سنت را مورد بررسی و کنکاش قرار دهد.

مباحث این پژوهش، در سه بخش سامان یافته است؛ بخش نخست، به تبیین مفاهیم و پیش نیازهای کلی بحث اختصاص دارد. بخش دوم، در سه فصل وبا استفاده از منابع معتبر حدیثی، تفسیری، کلامی و نظرات عالمان دینی اهل سنت، به بررسی محورهایی همچون جایگاه اعتقاد به مهدویت از دیدگاه اهل سنت، مهدویت در روایات اهل سنت و مهدویت در نگارش‌های حدیثی اهل سنت می‌پردازد. بخش سوم کتاب، ناظر به ویژگی‌های شخصی و شخصیتی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و رخدادهای پس از ظهور از دیدگاه اهل سنت است. موضوعاتی مانند: خصوصیات اسمی و نسبی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، ولادت، غیبت، ظهور، حکومت و اقدامات مصلحانه آن حضرت در دوران پس از ظهور، از جمله محورهایی است که ابعاد مختلف آن، در فصول این بخش مورد کاوش قرار گرفته است.

در این پژوهش، سعی شده است به دور از پیش داوری و تعصب ناروا و با مراجعه مستقیم به منابع معتبر و گفته‌های عالمان اهل سنت، عقیده رسمی اهل سنت در باب مهدویت و همگونی آن با عقیده شیعه، و ابعاد مختلف این موضوع تبیین، بررسی و مستندسازی شود.

در این تحقیق، نگارنده در پی اثبات این حقیقت است که مهدویت، اعتقاد مشترک عموم پیروان مذاهب اسلامی به ویژه شیعیان و اهل سنت است؛ به گونه‌ای که چنین اجماع و یگانگی در کمتر موضوع اعتقادی دیگر یافت می‌شود. این یگانگی اعتقادی، نقش مؤثری در کاهش تنازعات و توسعه تقریب اسلامی دارد و پیروان مذاهب اسلامی می‌توانند با الهام‌پذیری از آموزه مهدویت و تکیه بر اصول مشترک، روح

اخوت اسلامی را در میان خود تقویت نموده و استعدادها و ظرفیت‌های عظیم موجود در کشورهای اسلامی را در راستای تعامل، پیشرفت و اعتلای امت اسلامی به کار گیرند.

اگرچه تا کنون کتاب‌ها و مقالات متعددی در این رابطه، به زبان‌های عربی و فارسی به چاپ رسیده است، اما این آثار غالباً با رویکرد جدلی، برای نفی دیدگاه مخالف نگاشته شده‌اند؛ به گونه‌ای که نگاه اثباتی برای تبیین وجوه یگانگی عقیده به مهدویت در میان پیروان مذاهب اسلامی، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. از جمله آثار درخور توجهی که در این زمینه تدوین شده است، می‌توان به کتاب‌های: «المهدی المنتظر في الفكر الإسلامي» نگارش ثامر هاشم العمیدی؛ «المهدی الموعود المنتظر عند علماء أهل السنة و الإمامة» تألیف شریف عسگری؛ «الإمام المهدی في روایات أهل السنة» نگاشته عبدالرحیم موسوی؛ «اصالت مهدویت در اسلام از دیدگاه اهل سنت» تألیف مهدی فقیه ایمانی؛ «الإمام المهدی في الأحادیث المشتركة بين السنة و الشيعة» محمد امیر ناصری؛ «مصلح جهانی از دیدگاه شیعه و اهل سنت» نوشته سید هادی خسروشاهی؛ «طبقات راویان احادیث مهدویت از طریق اهل سنت» نگارش عبدالکریم عبد اللهی؛ «نقد احادیث مهدویت از دیدگاه اهل سنت» تألیف محمد یعقوب بشوی؛ «بررسی تطبیقی مهدویت در روایات شیعه و اهل سنت» نگارش مهدی اکبرزاد؛ «اشترکات شیعه و اهل سنت در عقیده به مهدویت» نوشته جواد جعفری و... اشاره نمود.